

НАПРЯМ 7. ПРАВОВА ПІДТРИМКА БІЗНЕСУ В УМОВАХ РЕЛОКАЦІЇ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-493-4-92>

ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕЛОКАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ У ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Ірина АЛМАШІ

*кандидатка юридичних наук,
доцентка кафедри менеджменту, підприємництва та торгівлі
Ужгородського торговельно-економічного інституту
Державного торговельно-економічного університету
м. Ужгород, Україна*

Мирослав АЛМАШІ

*кандидат юридичних наук,
заступник директора з науково-педагогічної роботи
ЦДН «Закарпатський інститут» ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна
Академія управління персоналом»
м. Ужгород, Україна*

Війна змінила життя кожного українця, кожного українського підприємства. Тисячі підприємців перемістили свою діяльність у більш безпечні регіони, створюючи нові робочі місця та залишаючись працювати на користь економіки. Уряд України з початку повномасштабної війни визначив, що релокація є необхідністю, адже передбачає «відновлення економіки держави за рахунок переміщення підприємств з територій, що наближені або знаходяться у зоні бойових дій, в безпечні регіони Західної України». Таким чином було розпочато Урядову програму релокації підприємств. Ще станом на вересень 2022 року на «Порталі Дія» було зареєстровано понад 1800 заявок, 745 підприємств вже переїхали у більш безпечні регіони, 558 підприємств відновили роботу на нових місцях.

Релокація – це перенесення місця фізичного розташування підприємства з місця постійної дислокації повністю або частково задля збереження можливості роботи підприємства та повноцінного його функціонування. Повна релокація передбачає повне переміщення підприємства і характерна для малих виробничих підприємств, коли

обладнання можна порівняно легко транспортувати. Часткова релокація полягає у перенесенні частини підрозділів у більш безпечні місця. Стосується виробничих, сервісних та сільськогосподарських підприємства. Змішана релокація полягає у відкритті нового виробництва, при цьому початкове виробництво продовжує свою діяльність¹.

На відновлення економіки держави спрямована Програма релокації підприємств Міністерства економіки України². Дана мета досягається за рахунок переміщення підприємств з територій, що наближені або знаходяться у зоні бойових дій, в безпечні регіони Західної України. До програми може долучитися будь-яке підприємство, здійснивши повну або часткову релокацію своїх потужностей. Важливо, що жодних підстав у відмові щодо переміщення немає. Є першочерговість розгляду заявки, які мають першочергове значення для оборонного комплексу, життєдіяльності населення та підтримки економіки у воєнний час, можливість демонтажу, наявність локації з необхідними умовами для роботи в регіонах, що приймають та черговість перевезення.

На підставі вищевказаної Програми підприємство отримає пакет державної підтримки, що включає в себе наступні опції: підбір місця розташування для потужностей підприємства; допомога з перевезенням на нову локацію; сприяння в розселенні працівників та пошуку нових співробітників; підтримка у відновленні логістики, закупівлі сировини та пошуку ринків збуту. Наразі здійснюється переміщення підприємств в один з дев'яти регіонів: Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька, Вінницька, Волинська та Рівненська області. Переміщення підприємств здійснюється трьома способами: самостійно; за допомогою АТ «Укрзалізниця» або ж за допомогою АТ «Укрпошта».

Правовою підтримкою бізнесу щодо якого здійснюється релокацію слід вважати невідкладні заходи, зазначені у Розпорядженні Кабінету Міністрів України³ від 25 березня 2022 р. № 246-р, яким на уповноважених суб'єктів протягом березня-травня 2022 року покладено обов'язки щодо: визначення переліку суб'єктів господарювання, які потребують та/або мають намір щодо переміщення; визначення переліку вільних виробничих площ (greenfield/brownfield), які можуть

¹ Посібник з релокації підприємств: покроковий план дій підприємств з релокації. (2022). USAID. С. 6

² Програма релокації підприємств. (2025). Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3e766cf9-f3ca-4121-8679-e4853640a99a&title=ProgramaRelokatsiiPidprimstv>

³ Про затвердження плану невідкладних заходів з переміщення у разі потреби виробничих потужностей суб'єктів господарювання з територій, де ведуться бойові дії та/або є загроза бойових дій, на безпечну територію. (2022) Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 березня 2022 р. № 246. *Офіційний вісник України*. № 28. Ст. 1552.

використовуватися переміщеними підприємствами, та створення з цією метою єдиної бази даних (цифрової карти); проведення постійного моніторингу стану переміщення підприємств; проведення моніторингу стану розміщення підприємств на безпечній території. Передбачено необхідність розроблення механізму відшкодування вартості перевезення майна підприємств та затвердження тарифів на перевезення АТ «Укрпошта» без складення окремих кошторисів, тощо.

На Вінницьку, Закарпатську, Івано-Франківську, Львівську, Тернопільську, Хмельницьку, Чернівецьку обласні військові адміністрації покладено обов'язок щодо надання інформаційної та організаційної допомоги щодо можливостей розміщення та проживання працівників переміщених підприємств. На думку Запужляк І. та Красняк О. основною проблемою при релокації бізнесу буде переміщення та адаптація працівників. Перевагою релокації працівників для компанії буде можливість забезпечити релоковане підприємство більш кваліфікованими та досвідченими працівниками, подолати можливу нестачу навичок та компетенцій у локальній команді, забезпечити розвиток кар'єри працівників. З метою подолання стресу і скорочення періоду, з яким працівник стає продуктивним на новому місці, важливо взаємодіяти з ним⁴.

На Закарпатті з 2022-го року перемістилося 400 релокованих підприємств. Деякі після деокупації згодом поверталися назад. За даними ОВА, в області фіксують найбільший приріст вакансій серед усіх регіонів країни. Як зазначив начальник Закарпатської ОВА Мирослав Білецький на Закарпатті наразі працюють 282 релокованих із зони бойових дій та прифронтових регіонів підприємства. Голова Закарпатської обласної ради Роман Сарай додав, що на Закарпатті наразі перебуває 40% усього релокованого бізнесу України. На сьогодні релоковані підприємства інвестували в регіон вже 1 млрд євро. Змінилася структура обласного бюджету. Рівень дотацій був одним із найбільших у країні, а тепер він відчутно зменшився з 60% 2021 року до 25 % 2024 року⁵.

На думку Бойко Я.М., Чубарь О.Г. основними проблемами в процесі переміщення підприємств є: відсутність нормативної бази, не врегульовано механізм спрощеного порядку передачі комунального майна для релокованого бізнесу; розбалансованість у загальному керівництві держави; несправедливий розподіл державної підтримки та фінансових ресурсів; відсутність у територіальних громад ресурсів, необхідних для релокації: землі, об'єктів нерухомості для продажу та

⁴ Запужляк І., Красняк О. (2022) Релокація: суть, типи та проблеми. Вісник Хмельницького національного університету. No 6, Том 2. Економічні науки. С. 260.

⁵ На Закарпатті наразі перебуває 40 % усього релокованого бізнесу України (2025). URL: <https://zakarpattya.net.ua/News/235207-Na-Zakarpatti-narazi-perebuvaie-40-usoho-relokovanoho-biznesu-Ukrainy>

оренди; відсутність доріг, розвинутої інфраструктури, логістики, особливо у громадах складного рельєфу, гірській місцевості⁶.

Також на окремих проблемах релокованого бізнесу зауважило керівництво Закарпатської військової адміністрації під час робочої поїздки огляду та огляду релокованої групи з 11 компаній, які займаються обробкою металу і виготовленням спеціалізованого обладнання. Частину потужностей розмістили в м.Ужгороді. Всі підприємства корпорації взаємопов'язані: є два трубні заводи, підприємство, яке випускає прокатні стани для різних профілів і труб, обладнання для сільгоспвиробництва тощо.

Під час зустрічі керівництво ОВА разом із підприємцями обговорили проблемні питання та шляхи їх вирішення. Зокрема, проблемним питанням є нестача кваліфікованих робітників, з якою стикаються сьогодні чимало компаній, які працюють у цій та схожій сферах. З метою його вирішення надано пропозиції про навчання майбутніх фахівців для роботи з металом у професійних технічних навчальних закладах Закарпатської області із перспективою працевлаштування на підприємствах відповідного профілю⁷.

Уповноважені органи місцевої влади з метою пропозиції місця для релокації у Закарпатській області розробили чат-бот для комунікації з підприємцями, які мають бажання перенести виробництво у регіон⁸.

На думку Рассомахіної О.А. до основних проблем, з якими зіштовхнулися переміщені суб'єкти господарювання належать: проблема втрати ринків та обсягів збуту; нестача або дефіцит електроенергії та пошуку альтернативних джерел енергії; значний відсоток мобілізованих працівників; висока вартість процесу монтажу і перевезення обладнання, запасів та активів; проблема консервації виробничих потужностей, які залишилися в зоні бойових дій⁹.

Отже, в даній доповіді проаналізовано правові засади релокації підприємств у Закарпатській області у період воєнного стану, проблемні питання у цій сфері.

⁶ Бойко Я.М., Чубарь О.Г., Гапак Н.М. (2023). Вплив війни на економічний потенціал територіальних громад Закарпатської області: емпіричні дослідження та експертні висновки. Науковий вісник Ужгородського Університету. Серія Економіка. Випуск 2(62). С.49-50.

⁷ Керівництво області оглянуло потужності одного з релокованих підприємств в Ужгороді (2024). URL: <https://carpathia.gov.ua/news/kerivnytstvo-oblasti-ohlianolopotuzhnosti-odnoho-z-relokovanykh-pidpriemstv-v-uzhhorodi>

⁸ Перепрофілювання та релокація підприємства на період воєнного стану: поради юриста (2022). URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/210399_pereproflyuvannya-ta-relokatsiya-pdprimstva-na-perod-vonnogo-stanu-poradi-yurista

⁹ Рассомахіна О.А. Правове регулювання релокації суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану (2023). Європейський правничий часопис, № 1. С. 18.